

Konkrétní případy přístupu platební agentury SZIF

V roce 2019 se ASZ, mimo jiné, soustředila na pomoc členům, kteří se ocitli v problémech v oblasti projektových žádostí PRV. ASZ se snažila vyvíjet soustředěný tlak na SZIF za účelem zrychlení administrace žádostí o platbu v opatření 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců. Několikrát si vyžádala data o stavu administrace tohoto opatření a kritizovala pomalý postup administrace. Rovněž se zasadila o zvrácení nesmyslných výkladů Pravidel tohoto opatření, které SZIF se souhlasem MZe vydával (např. povinnost otevřeného výběrového řízení při nákupu zvířat mezi osobami blízkými). Naposledy ASZ (bohužel neúspěšně) připomínkovala výklad MZe, který zásadně omezuje podnikání mladých začínajících zemědělců, kteří obdrželi preferenční body za produkci citlivých komodit nebo živočišnou výrobu. Z nepochopitelných důvodů totiž MZe ve výkladu Pravidel po dobu vázanosti projektu zakazuje příjmy z jiných odvětví než právě zvolených citlivých komodit. Toto nejenže zásadně omezuje konkurenceschopnost mladého rozvíjejícího zemědělce, ale postrádá to z hlediska podpory i jakýkoliv smysl. Touto podmínkou jsou zasaženi žadatelé pouze z 2. kola příjmu žádostí a lze očekávat, že při kontrolách účetnictví před koncem vázanosti projektu bude SZIF při nálezů „porušení“ této podmínky zahajovat řízení o vrácení celé dotace. Tedy po čtyřech letech podnikání bude chtít od mladých zemědělců vyplacených 1,25 mil. Kč zpět. Ano, i takto vypadá podpora začínajících mladých zemědělců v ČR.

Na všech jednáních průřezově celou Evropou se volá po nutnosti generační obměny v zemědělství. Lék i v nové SZP je nabízen v podobě dvou podpor – prostého příplatku na hektary, které mladý začínající zemědělec obdělává a pak klíčového investičního opatření, kdy se mladému sedlákovi výměnou za podnikatelský plán vloží do rukou zhruba milion a čtvrt. Jenže jak je to doopravdy? Možná je načase pojmenovat základní chyby v současném systému, a to i s ohledem na přípravu podmínek v novém programovém období.

Prvním milníkem, kterého musí žadatel v ČR dosáhnout, aby vůbec mohl uvažovat o žádosti v opatření 6.1.1 je povinnost splňovat tzv. minimální standardní produkci. Do češtiny přeloženo žadatel být teprve začíná, musí mít hektary, případně zvířata. Tato podmínka není problémem pro žadatele, kteří v rámci opatření řeší předání farmy v rodině. Je však zásadní překážkou pro mladé podnikatele, kteří skutečně začínají od nuly. Řešením situace je naplánovat do podnikatelského plánu komoditu, o které sice farmář na začátku neuvažoval, ale má z pohledu MZe vysokou finanční hodnotu a do soutěže ho dostane. „Chceš začít zemědělsky podnikat, ale nemáš hektary? Co pěstovat pět let okrasné květiny?“

Druhým milníkem je honba za preferenčními body. Mladý podnikatel často s poradcem v zádech tolik touží v dotačním boji uspět, že naplánuje do projektu takové závazky, které má pak problém v budoucnu splnit. Ke kolapsu projektu pak jednoznačně přispívá samotná složitost preferenčních kritérií a výklady, ke kterým dochází SZIF následně při administraci projektu. Dopřesňující výklady k Pravidlům vydávané čas od času MZe či SZIF dokážou žadatele mnohdy nepříjemně překvapit.

Třetím milníkem je finanční zátěž mladého podnikatele, která je skutečně enormní. Mladý nadšenec sice obdrží zhruba po roce od podání žádosti o dotaci první zálohu cca 0,5 mil. Kč, ale v následujících dvou letech musí proinvestovat další minimálně dvojnásobek až

čtyřnásobek této částky. Většina žadatelů totiž zahrnuje do podnikatelského plánu i investice nad rámec dotace. Jsou za ně totiž, jak jinak, preferenční body. No a pak už začíná hra o čas. Žadatel se zadlužil až po uši, podá žádost o platbu (podává se před vyplacením 2. splátky dotace) a čeká. Průměrná doba administrace od podání žádosti o platbu do vyplacení druhé splátky dotace? Podle Pravidel by doba neměla přesáhnout 5 měsíců, reálně se ale doba administrace pohybuje okolo 9 až 12 měsíců.

Ve třech proběhlých kolech příjmu žádostí v opatření 6.1.1 byla schválena podpora 1537 mladým zemědělcům. Ale pozor k první metě, kterou je podpis Dohody se SZIF došlo jen 1048 žadatelů! Celých 32 % mladých sedláků tak nezvládlo ani úvodní kilometry dlouhého administrativního maratonu. Pro neznalé terminologie „Dohoda“ je v projektové hantýrce papír, který musíte osobně dojet podepsat na region SZIF a který shrnuje Vaše závazky a lhůty, ale na druhou stranu Vám zas tak nic moc negarantuje. To, že má žadatel podepsanou Dohodu, ještě nezaručuje úspěch. Zhruba polovina všech žadatelů v opatření 6.1.1 již zvládla plánovaný projekt zrealizovat a podat žádost o platbu. Nu a hotových úspěšných proplacených mladých maratonců, pardon zemědělců, tu máme zatím 346 (pozn. údaj k 10. 1. 2020). Na podzim MZe chystá poslední kolo příjmu žádosti od mladých začínajících zemědělců v tomto programovém období. Peněz je plánováno na zhruba 132 „šťastlivců“. Ti, kteří zvažují podání žádosti, by si výše a níže uvedené řádky měli přečíst minimálně dvakrát!

Vývoj v administraci budeme za ASZ samozřejmě nadále sledovat. Navíc bychom se ve spolupráci s MZe a SZIF rádi věnovali odhalení nejčastějších důvodů, které vedou k ukončení projektu, jak před podpisem Dohody, tak i po něm v pokročilejší fázi projektu. Mimořádná pozornost by pak měla být věnována těm případům, kdy se po mladém zemědělci vyžaduje vrácení již vyplacených prostředků. Taková situace se rovná de facto likvidaci mladého podnikatele a mnohdy i jeho rodiny. Vzhledem k tomu by měla být každému takovému případu vždy věnována individuální péče. Platí, že jedině z chyb se můžeme poučit a nastavit podmínky v klíčovém opatření pro budoucnost tak, aby podpora nebyla spíše dotační pastí.

Pro dokreslení celé situace přidáváme na závěr tři případy, které ASZ aktivně s mladými sedláky řešila. Na těchto případech je ukázána smutná realita, že dotační systém je k mladým zemědělcům, kteří řeší určitou životní situaci, mimořádně krutý. Ve většině případů bohužel neexistuje chuť nalézt řešení ve prospěch žadatele. A to i přesto, že flexibilita uvažování úředníků by žádnou újmu fondům EU nezpůsobila.

Případ 1

Žadatel se obrátil na ASZ s žádostí o pomoc ve věci snížení stavu zvířat z důvodů sucha. SZIF žadateli tvrdil, že jelikož se zavázal k převzetí určitého počtu VDJ od postupitele a obdržel za to preferenční body, tak nesmí stav zvířat nijak snížit. Žadatel argumentoval tím, že nemá krmení a že nikde v Pravidlech není uvedeno, že musí držet stavy zvířat na stejné úrovni jako při převzetí od postupitele. Žadatel podal změnovou žádost na snížení stavů na podzim 2018.

SZIF místo řešení změnové žádosti přišel při kontrole v rámci již podané žádosti o platbu (podána v létě 2018) na jiný problém. Žadatel provedl dobrovolně uzavřené výběrové řízení jako ekvivalent k cenovému marketingu. Výběrové řízení doložil až při podání žádosti o platbu. SZIF žadateli ukončil administraci projektu se zdůvodněním, že výběrové řízení

nebylo doloženo ve stanovené lhůtě po podání žádost o dotaci, ale až při podání žádosti o platbu. Žadatel se prostřednictvím ASZ obrátil na přezkumnou komisi. Nutno říct, že předtím využil všechny opravné prostředky – námitky ke kontrolnímu protokolu, odvolání na RO SZIF, odvolání na CP SZIF. Teprve až na přezkumné komisi byl někdo ochoten poslouchat logické argumenty žadatele. Přezkumná komise rozhodla ve prospěch žadatele a vrátila projekt do administrace (jaro 2019).

SZIF se po vrácení projektu do administrace začal zabývat změnovou žádosti z podzimu 2018 na snížení stavů zvířat. Téměř devět měsíců po podání žádosti SZIF žadateli oznámil, že stavy zvířat snížit nesmí. Vzhledem k tomu, že výroba krmení v roce 2018 byla silně podprůměrná, žadatel pochopitelně nečekal na vyjádření SZIF a stavy již před zimou snížil. Nezbývalo tedy nic jiného než se obrátit na ministra zemědělství s žádostí o výjimku na snížení stavů zvířat (léto 2019). Z MZe došla žadateli odpověď, že snížením stavů zvířat Pravidla neporušil a že tedy žádný problém nenastal (podzim 2019). SZIF poté znovu administroval změnovou žádost a snížení stavů skotu schválil.

Závěrem lze říci, že žadateli byla ze strany SZIF věnována náležitá péče bohužel v negativním slova smyslu. Místo hledání řešení ve prospěch žadatele byl několikrát učiněn chybný výklad Pravidel. Na základě nelogického výkladu byla žadateli ukončena administrace projektu. Žadatel se tak dokonce dvakrát musel obracet na MZe s žádostí o nápravu. Jako začínající zemědělec byl vystaven rok a půl trvajícím stresu a nejistotě. I takto v ČR vypadá podpora začínajících mladých zemědělců.

Případ 2

Žadatel se obrátil na ASZ s žádostí o pomoc ve věci posunu termínu dokončení zakázky z důvodu vážného úrazu. Úraz, který si přivodil při kontrole polí, ho vyřadil na cca devět měsíců z běžného života. Při konzultaci postupu s RO SZIF mu bylo opakovaně sděleno, že posun termínu dokončení zakázky je nepřípustný a bude znamenat podstatnou změnu práv a povinností ze smlouvy. Taková změna je dle Pravidel sankcionována. Žadatel argumentoval svým vážným zdravotním stavem a také tím, že posun dokončení zakázky by nijak neovlivnil výši nabídek ostatních dodavatelů, kteří byli v rámci zakázky osloveni. Přístup SZIF byla však nekompromisní a žadatel byl tlačěn k rozhodnutí ukončit projekt a vrátit první splátku dotace. Rozhodl se boj nevzdát a po zhruba půlročním vysvětlování na různých úrovních SZIF a dokládání dalších a dalších doplňujících dokladů se nakonec domohl kladného vyjádření SZIF. Ve finále nakonec stačilo doložit vyjádření neúspěšných dodavatelů, kteří se účastnili zakázky, že posun termínu zakázky by neměl vliv na jejich cenu a posun termínu mu byl schválen. Byrokratickou válku tak žadatel nakonec vyhrál, ale trpká příchut' z jednání s úředníky, kteří nepřipouští jakoukoliv flexibilitu v řešení životních situací, zůstala.

Případ 3

Žadatel se obrátil na ASZ s žádostí o pomoc ve věci nastavení splátkového kalendáře při vrácení první splátky dotace. Farmu žadatele těsně před podáním žádosti o platbu postihl požár, který zničil většinu věcí pořízených v rámci projektu. SZIF bohužel jako jediné řešení situace doporučil ukončení projektu a vrácení vyplacené první splátky. Žadatel s takto navrženým řešením souhlasil jenom proto, že mu bylo ústy úředníků přislíbeno poskytnutí

splátkového kalendáře. O půl roku později se však při vydání rozhodnutí o vrácení dotace ukázalo, že tato informace byla mylná a žadateli žádný splátkový kalendář nemůže být poskytnut. Žadateli bylo rovněž sděleno, že neoznámil zásah vyšší moci a tudíž musí částku vrátit ve lhůtě 60 dnů od vydání rozhodnutí. Žadatel se pozastavil nad tím, že možnost oznámení zásahu vyšší moci mu nebyla ze strany SZIF doporučena dříve a snažil se toto oznámení učinit dodatečně. Případem se zabýval jak SZIF, tak MZe dalších šest měsíců. Žadatel mezitím sehnal finanční prostředky na uhrazení alespoň poloviny „dluhu“ – části dotace rovnající se podílu financovanému ze zdrojů EU. Řešení, které by pomohlo žadateli z kritické životní situace, se však nakonec nenašlo.

Po roce trvajících jednání s úřady přišel žadateli dopis ministra, který mu suše sděluje, že v případech spadajících do vyšší moci je sice náhodné zničení budov zemědělského podniku uvedeno, ale protože žadatel nezajistil přítomnost hasicích přístrojů, revizi komína a elektrických rozvodů, tak požár vzniklý na jeho farmě nelze brát jako zásah vyšší moci či mimořádnou okolnost. Nutno podotknout, že požár vznikl náhodou a nebyl úmyslně založen žadatelem. Je otázkou jaký vliv by na nehodu měl papír s revizemi a umístění jednoho hasičského přístroje do stáje. Zároveň je v dopise ministra uvedeno, že členské státy musí chránit finanční zájmy EU a protože evropské předpisy neumožňují rozložení úhrady dlužné částky je nemožné žadateli poskytnout splátkový kalendář ani změnit dobu splatnosti dlužné částky.

Na konci toho případu stojí zničený život mladé rodiny, která měla touhu podnikat v zemědělství a bohužel jí tento sen přivedl až k exekuci. A vyvstávají otázky. Kdo bude potrestán za podání lživé informace o splátkovém kalendáři v počátku případu? Nešlo celý případ řešit jinak než ukončením administrace? Jaké riziko by vyvolalo „porušení“ pravidel EU nastavením splátkového kalendáře pro mladou rodinu? V každém z nás, kdo se případu věnoval od počátku, byla jiskřička naděje, že stát pro záchranu tohoto mladého zemědělce projeví větší odvalu. O to větší je zklamání, že se tak nestalo. A o to větší je potřeba dát skupině mladých sedláků, co se rozhodnou začít farmařit, individuální péči, aby k takovým případům v budoucnu nedocházelo. Vzhledem k statistikám průměrného věku v zemědělství má každý mladý zemědělec cenu zlata. A každá zmařená šance mladého podnikatele znamená větší katastrofu, než si dokážeme připustit.